THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST - Telephones: TRINITY 6830-683
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.

UNION LABEL TRADES COUNCIL 25

דער תבואה פרייז שטייגט

זיי יעדער ספעקולאנט האט זיך אויך די סאוויעט רעגיערונג פאר־ספעקולירט און האט באדייטענד איבערגעכאפט די מאס.

זוען דער וויין־מארק איז לעצטענס יאר שטארק געפאלען, האט מען אין דעם באשולדיגט דעם ראטען־פארבאנד, בעסער געזאגט, די סאוויעטען רעגיערונג, וועלכע איז אריין אין וויין־געשעפט, פונקט ווי אין אנדערע געשעפטען, און האט פארקויפט תבואה "שארט" נידעריגער פון מארקעט־פרייז, אום צו פאראורזאכען אדער פארשארפען דעם קריזיס.

א לאנגע צייט האט עס דער סאוויעטען רעגיערונג געלונגען, זי האט ספעקולירט און געוואר־פען די תבואה פרייזען ביז צום נידעריגסטען גראד, מיט'ן רעזולטאט, אז די אגריקולטור לענדער האבען שטארק געליטען פון דעם.

איז אבער געקומען די צייט פון צושטעלען די סחורה און דא האט זיך די סאוויעטען רעגיערונג פאר'חשבנ'ט.

מען דערצעהלט א געשיכטע, אז א גרויסער גביר, וועלכער איז אויך געווען א גרויסער בעל צדקה, האט אויף דער עלטער אויפגעהערט צו געבען צדקה. זוען מען האט אים געפרעגט וואס מיט אים איז געשעהן, האט ער געענטפערט, אז ער האט זיך פאר'חשבנ'ט, און האט עס דערקלערט אויפ'ן פאלגענדען אופן:

"פארשטעהט איר, אין מיינע מיטעלע יארען האב איך אויסגערעכענט צו לעבען ביז 75 יאר, און האב מיין פארמעגען צוטיילט אזוי, אז מיר זאל גענוג זיין ביז דאן צו לעבען בכבוד. איך האב פאר זיך געהאט אן אויך פאר לייטען, אבער איך האב א טעות געהאט. איך האב שוין 80 יאר דער־לעבט, שוין 85, און עס זעהט זיך קיין סוף נים. איך האב זיך אזוי פאר־'חשבנ'ט, אז איך אליין האב שוין ניט פון וואנען צו לעבען".

די סאוויעטען רעגיערונג האט איר חשבון געמאכט אויפ'ן פינף יאריגען פלאן, און לויט דעם פלאן האט זי אנגעהויבען צו עקספארטירען תבואה נאך אויסלאנד. זי האט אויך אויף דעם זעלבען חשבון פארקויפט צו צושטעלען די סחורה אין דער צוקונפט. האט זי זיך פאר'חשבנ'ט, אדער בעסער געזאגט, זי האט דעם חשבון געמאכט אן דעם פייער, אין אדער אויסער דעם קאלעקטיוו.

אנגענומען, אז די סאוויעטען רעגיערונג האט קיין ביין ניט געמיינט, אז זי האט דערמיט ניט געמיינט צו פארארזאכען א קריזיס, ווי מען באשולדיגט זי. אנגענומען, אז עס איז ניט אמת דאס, ווי מען דערצעהלט, אז די סאוויעטען רעגיערונג עקספארטירט תבואה פון לאנד ווען די באפעלקערונג אין לאנד הונגערט.

אנגענומען, אז ביידע זאכען זענען ניט אמת, איז דאך אבער א פאקט אז די סאוויעטען רעגיערונג האט אפגעשטעלט דעם תבואה עקספארט, ניט ווייבטיג צי דערפאר, וואס זי וויל ניט, אדער דערפאר וואס זי האט ניט וואס צו עקספארטירען. עס איז אויך א פאקט, אז הער פרייז פון תבואה, אין די לעצטע עטליכע טעג, האט זיך באדייטענד געהויבען, א דאנק דעם, וואס די סאוויעטען רעגיערונג קען ניט נאכקומען אירע פארפליכטונגען.

עס איז אויך א פאקט, אז דאס, וואס די סאוויעטען רעגיערונג האט געטאן אין די לעצטע צוויי אדער פערצעהן חדשים אויפ'ן תבואה מארק, האט פיעלע לענדער איינפאך רואינירט און בתוכם קאנאדע.

וועט זיך יעצט די לאגע ענדערען?

לויט דעם תבואה צושטאנד אויפ'ן אינטערנאציאנאלען מארק, מערקט זיך א גרויסע בעסערונג. און ווען עס זאל אזוי אנהאלטען, וועט עס זיכער ארויסשלעפען קאנאדע פון דעם יעצטיגען קריזיס.

די זיבען פייער קרבנות

זיבען מענשען זענען אומגעקומען אין א היל־אנשטאלט אין פענע־מאנ, אמעריקא. אין דער צייט פון א פייער. וועלכער האט אין אנשטאלט אויסגעבראכען אין א קאטוילישען בית יתומים אין קוויבעק.

ניט אכטענדיג אויף די ביטערע און שוידערליכע דערפארונגען, עקזיסטירען נאך היינט צו־טאג אנשטאלטען, וועלכע זענען אמת'ע פייער פאסטקעס און אין וועלכע מען טאר אפילו קיין חיות ניט האלטען.

אין פענעסאנג באשטעהט דער אנשטאלט פאר גייסטיג קראנקע פון דריי באזונדערע אפטיילונגען. איין אפטיילונג איז מיט א יאר צוריק אי־בערגעבויט געווארען און איז א מאדערנע געביידע. די צווייטע אבער, אין דער, און וועלכער דאס פייער האט אויסגעבראכען, האט יאר איבערגעבויט ווערען.

וואו זענען געווען די אינספעקטארען, וועמענס אויפגאבע עס איז געווען אפצוהיטען, אויפהאלטען און זעהן, אז קיין אומגליק זאל ניט פא־סירען?

עס איז אמת, אז נאכדעם ווי די פלאמען האבען זיך אנגעהויבען צו פארשפרייטען, איז אונמעגליך געווען צו העלפען אלע קראנקע, ווייל פיעלע פון זיי האבען זיך ניט געלאזען מען זאל זיי ראטעווען. עס איז דאך אבער אויך אמת, אז וואלט די געביידע געווען א מאדערנע, לויט די געזעצען פון דער פרא'ווינג פארדערען, ווי אלע מאדערנע שפיטאלען, וואלט דאך קיין פייער ניט מעגליך געווען.

אויב עס איז א פארברעכען איבערצוטרעטען א געזעץ, איז א פאקט דאליעזער פארברעכען איבערצוטרעטען אזא געזעץ, וועלכער פארדערט, אז היל־אנשטאלטען, אין וועלכע עס געפינען זיך הילפלאזע קראנקע זאלען זיין "פייער־פרוף", מאדערנע געביידעס.

וואלטען די דערמאנטע געזעצען אפגעהיט געווארען, וואלטען זיכער מענשען היינט ניט געווען קיין פייער קרבנות, און וועלכע מענשען, הילפ־לאזע, וועלכע האבען זיך אליין ניט געקענט ראטעווען, אדער האבען זיך ניט גלאזען ראטעווען.

וועט דאס זיין א ווארנונג אויף ווייטער?

אין דער פראווינץ אנטאריא געפינען זיך אונצעהליגע היל־אנשטאל־טען, וועלכע זענען ווייס פון צו זיין לויט די געזעצען פאדערען. וועט דער אינספעקציאן דעפארטמענט פון דער פראווינץ זעהן, אז די קרבנות זאלען ניט זיין קיין אומזיסטע?

טערקען

(טעגליכע שמועסען)
פון יצחקי

א סך אנעקדאטען זענען געשאפען געווארען אויפ'ן חשבון פונ'ם טערק. אזוי צום ביישפיעל זאגט מען ביי אונז "ער רע־ט ווי א טערק", אדער מען זאגט: "יענער איז א טערק" און ד. גל.

מיר זענען געוואוינט צו באציהען זיך מיט א חזק־טאן וועגען דעם טערק, ווייל מיר האלטען, אז ער איז נארישער פון אונז, אז ער איז הינטערשטעליג אין פאר־גלייך מיט אונז, און אז ער איז בכלל א שטיק טפש'עוואטע בריאה.

דער אמת איז, אז ווען מען באקענט זיך מיט זייערע סאציאלע געוועצגעבונגען, מיט זייער געלאסענעם, אבער דאך פראק־טישען — פאר זיי — לעבען, זעהט מען, אז די "טערקען" זענען מיר און זיי זענען "געראטענע".

ווארים דעם קונסט פון לעבען לאנג ווייסען זיי, און ניט מיר; און דעם קונסט ווי אזוי צו פארהיטען מענשליכע לעבענס ווייסען ווידער אמאל דוקא זיי, און א סך אנדערע "קונסטען" ווייסען זיי אויך און מיר ווייסען ניט.

דער עלטסטער משולח אויף דער וועלט איז א טערק און מיר לערנען זיך ביי איהם די חכמה פון לאנג לעבען, און פונקט אזוי וואלטען מיר אויך געמענט פאהרען קיין טערקיי צו לערנען זיך ווי אזוי סאציאלע געזעצגעבונגען דארפען גע־שאפען ווערען.

אט לינט פאר מיר א צעטל פון טער־קיי'ס מאדערנע געזעצען, פון וועלכע איך וועל בלויז ארויסנעמען צוויי.

נעזעץ נומער 1. לויטעט אז ווען יונגעלייט באשליסען צו הייראטען, טאר קיין הייראטס־לייסענס זיי ניט ארויסגע־נעבען ווערען, ביז זיי וועלען ברענגען א סערטיפיקאט פון דאקטער, אז זיי זענען ביידע ערפערליך געזונט, און נאך בא־זונדערס אז זיי זענען געשלעכטליך־נים אנגעריפען.

נעזעץ נומער 2. לויטעט, אז צו־ליעב דער פארגרעסערטער צאהל פון אויי־טאמאביל עקזיסטענטען אין לאנד, זאלען קיין מאטאר־לייסענס ניט ארויסגעגעבען ווערען פאר מאטאר־באס דרייווערס, וועל־כע זענען ניט פארהייראט. דער נעדאנק דערביי איז, אז א פארהייראטער מאן באזיצט אין זיך מערער דעם באגריף פון פאראנטווארטליכקייט, ווי א ניט־פאר־הייראטער.

און וויפיעל אנדערע מוסטער־נעזעץ־צען וואלט איך געקאנט דא ברענגען פונ'ם צעטעל, וועלכער ליגט פאר מיר, ווען איך וואלט עס נאר געוואלט, און ווען דאס פלאץ וואלט ניט געווען אזוי באגרענעצט.

וואס דארפט איהר מעהר. אין פער־סיע — פון וואנען המן און אחשורש שטאמען — איז לעצטענס אויך געשאפען געווארען א געזעץ, וועלכער פאדערט א דאקטארס סערטיפיקאט, איידער הייר־ראטס־לייסענס ווערען ארויסגעגעבען.

צוויי לענדער, פערסיע און טערקיי — לענדער וועלכע מיר באטראכטען אלס די נידעריגסטע אין אינדוסטריעלער אנט־וויקלונג, לענדער מיט א שוואכען באַ־גריף וועגען אונזער מאטעריעלער צייווי־ליזאציע און וועגען אונזערע וואונדערבא־רע טעכנישע דערגרייכונגען — אט יענע לענדער האבען אונז באוויזען, אז זיי וויסען די קונסט ווי אזוי צו לעבען לאנג און ווי אזוי צו פארהיטען מענשליך לע־בען. בעת מיר דא זענען פארנומען מיט "פראהיבישאן"־געזעצען און שטעהען גאר ווייט אהינטער אין אמת'ער סאציאלער געזעצגעבונג.

* * *

ווער, אלזא, זענען די טערקען?

זענען עס ווירקליך יענע טערקען פון טערקיי, אדער מיר דא זענען די אמת'ע "טערקען"?

אין א לאנד, וואו אזוי פיעל מענש־ליכע לעבענס ווערען טאג־איין, טאג־אויס, יאהר־איין, יאהר־אויס אוועקגערייבט דורך די פארבלוטיגטע רעדער פונ'ם אויטא־מאביל, אין א לאנד וואו א פארהיטונגס־מיטעל געגען דעם איז שוין לאנג נויטיג, איז מען אפילו דא ניט געקומען צו דער מדרגה צו פארטראכטען זיך וועגען א פראקטישען געזעץ, וועלכער זאל צוימען דעם מלאך־המות אין זיין טויטען־טאנץ.

און פון דערפאהרונג הייסען מיר דאך, אז די מערסטע עקסידענטען זענען דאך א רעזולטאט פון נאכלעסיגקייט.

און ווער איז נאך אזוי נאכלעסיג ווי די פארשייטע, פרייע יוגענט? און פאר־שייט איז איז זי, ווייל זי באגרייפט ניט, וואו איז איז זי, ווייל זי באגרייפט ניט, ווארום וואלט די יוגענט יא פארשטאנען און באגריפען די קאנסעקווענצען וועלכע מוזען קומען אלס רעזולטאט פון איהר פארשייטקייט, וואלטען אזוי פיעל יוגענט־ליכע פארברעכער ניט געווען און די מער־סטע פון זיי וואלטען ניט געפאלען יונגע קרבנות פון פארשיערענע אנשטעקענדיגע נעשלעכטליכע קראנקהייטען.

און אין דער צייט וואס די טערקען האבען פארשטאנען ווי צו אפשאצען די דאזיגע פאקטען און זיי האבען געשאפען פראקטישע געזעצען, ווי אזוי צו פארהיי־טען די לעבענס פון איהרע ברודער, דרא־גען זענען געווען אויס'ן חשבון פונ'ם געווארען אויס'ן חשבון פונ'ם טערק. אזוי צום ביישפיעל זאגט מען ביי אונז "ער רע־ט ווי א טערק", אדער מען זאגט: "יענער איז א טערק" און ד. גל.

מיר זענען געוואוינט צו באציהען זיך מיט א חזק־טאן וועגען דעם טערק, ווייל מיר האלטען, אז ער איז נארישער פון אונז, אז ער איז הינטערשטעליג אין פאר־גלייך מיט אונז, און אז ער איז בכלל א שטיק טפש'עוואטע בריאה.

דער אמת איז, אז ווען מען באקענט זיך מיט זייערע סאציאלע געזעצגעבונגען, מיט זייער געלאסענעם, אבער דאך פראק־טישען — פאר זיי — לעבען, זעהט מען, אז די "טערקען" זענען מיר און זיי זענען "געראטענע".

ווארים דעם קונסט פון לעבען לאנג ווייסען זיי, און ניט מיר; און דעם קונסט ווי אזוי צו פארהיטען מענשליכע לעבענס ווייסען ווידער אמאל דוקא זיי, און א סך אנדערע "קונסטען" ווייסען זיי, און מיר ווייסען ניט.

דער עלטסטער משולח אויף דער וועלט איז א טערק און מיר לערנען זיך ביי איהם די חכמה פון לאנג לעבען, און פונקט אזוי וואלטען מיר אויך געמענט פאהרען קיין טערקיי צו לערנען זיך ווי אזוי סאציאלע געזעצגעבונגען דארפען גע־שאפען ווערען.

אט לינט פאר מיר א צעטל פון טער־קיי'ס מאדערנע געזעצען, פון וועלכע איך וועל בלויז ארויסנעמען צוויי.

נעזעץ נומער 1. לויטעט אז ווען יונגעלייט באשליסען צו הייראטען, טאר קיין הייראטס־לייסענס זיי ניט ארויסגע־נעבען ווערען, ביז זיי וועלען ברענגען א סערטיפיקאט פון דאקטאר, אז זיי זענען ביידע ערפערליך געזונט, און נאך בא־זונדערס אז זיי זענען געשלעכטליך־נים אנגעריפען.

נעזעץ נומער 2. לויטעט, אז צו־ליעב דער פארגרעסערטער צאהל פון אויי־טאמאביל עקזיסטענטען אין לאנד, זאלען קיין מאטאר־לייסענס ניט ארויסגעגעבען ווערען פאר מאטאר־באס דרייווערס, וועל־כע זענען ניט פארהייראט. דער נעדאנק דערביי איז, אז א פארהייראטער מאן באזיצט אין זיך מערער דעם באגריף פון פראנטווארטליכקייט, ווי א ניט־פאר־הייראטער.

און וויפיעל אנדערע מוסטער־נעזעץ־צען וואלט איך געקאנט דא ברענגען פונ'ם צעטעל, וועלכער ליגט פאר מיר, ווען איך וואלט עס נאר געוואלט, און ווען דאס פלאץ וואלט ניט געווען אזוי באגרענעצט.

וואס דארפט איהר מעהר. אין פער־סיע — פון וואנען המן און אחשורש שטאמען — איז לעצטענס אויך געשאפען געווארען א געזעץ, וועלכער פאדערט א דאקטארס סערטיפיקאט, איידער הייר־ראטס־לייסענס ווערען ארויסגעגעבען.

צוויי לענדער, פערסיע און טערקיי — לענדער וועלכע מיר באטראכטען אלס די נידעריגסטע אין אינדוסטריעלער אנט־וויקלונג, לענדער מיט א שוואכען באַ־גריף וועגען אונזער מאטעריעלער צייווי־ליזאציע און וועגען אונזערע וואונדערבא־רע טעכנישע דערגרייכונגען — אט יענע לענדער האבען אונז באוויזען, אז זיי וויסען די קונסט ווי אזוי צו לעבען לאנג און ווי אזוי צו פארהיטען מענשליך לע־בען. בעת מיר דא זענען פארנומען מיט "פראהיבישאן"־געזעצען און שטעהען גאר ווייט אהינטער אין אמת'ער סאציאלער געזעצגעבונג.

* * *

ווער, אלזא, זענען די טערקען?

זענען עס ווירקליך יענע טערקען פון טערקיי, אדער מיר דא זענען די אמת'ע "טערקען"?

אין א לאנד, וואו אזוי פיעל מענש־ליכע לעבענס ווערען טאג־איין, טאג־אויס, יאהר־איין, יאהר־אויס אוועקגערייבט דורך די פארבלוטיגטע רעדער פונ'ם אויטא־מאביל, אין א לאנד וואו א פארהיטונגס־מיטעל געגען דעם איז שוין לאנג נויטיג, איז מען אפילו דא ניט געקומען צו דער מדרגה צו פארטראכטען זיך וועגען א פראקטישען געזעץ, וועלכער זאל צוימען דעם מלאך־המות אין זיין טויטען־טאנץ.

און פון דערפאהרונג הייסען מיר דאך, אז די מערסטע עקסידענטען זענען דאך א רעזולטאט פון נאכלעסיגקייט.

און ווער איז נאך אזוי נאכלעסיג ווי די פארשייטע, פרייע יוגענט? און פאר־שייט איז איז זי, ווייל זי באגרייפט ניט, וואו איז איז זי, ווייל זי באגרייפט ניט, ווארום וואלט די יוגענט יא פארשטאנען און באגריפען די קאנסעקווענצען וועלכע מוזען קומען אלס רעזולטאט פון איהר פארשייטקייט, וואלטען אזוי פיעל יוגענט־ליכע פארברעכער ניט געווען און די מער־סטע פון זיי וואלטען ניט געפאלען יונגע קרבנות פון פארשיערענע אנשטעקענדיגע נעשלעכטליכע קראנקהייטען.

און אין דער צייט וואס די טערקען האבען פארשטאנען ווי צו אפשאצען די דאזיגע פאקטען און זיי האבען געשאפען פראקטישע געזעצען, ווי אזוי צו פארהיי־טען די לעבענס פון איהרע ברודער, דרא־גען זענען געווען אויס'ן חשבון פונ'ם טערק.

צעהן יאר עסק יזרעאל

(פון אונזער ספעציעלען קארעספאנדענט)
י. ל. וואהלמאן (תל אביב)

א זעהר געלונגענער געדאנק איז עס געווען מצד דעם "קרן היסוד" איינצואר־נען אסרו חג־סוכות א פרעסע קאנפערענץ אינ'ם הארץ פון עמק יזרעאל. עס איז בדאי געווען דאס די "פארשטעהער פון דער זיבענטער מלוכה", זאלען אמאל זיך צוזאמענקומען אינ'ם פלאץ וואו עס איז געשאפען געווארען דער גרעסטער וועלטס וואונדער. עס איז אונז געווען העכסט אינטערעסאנט אוועק צו זעצען זיך און אויסהערען די רייד פון אזעלכע שאפער און בויער לביא־לעווקאוויטש פון עין־חרוד, אזוי און דיין (לעז ראיאן) פון נהלל, און יוסף בארא פון דגניה. די פרייוויליג־געווארענע 'פויערים" פון מענ־שען מיט דער העכסטער אינטעלינענץ, א פאקט וואס זיינס גלייכען איז נישטא אין דער גאנצער וועלט געשיכטע.

די פרעסע־קאנפערענץ איז פארגע־קומען אינ'ם נהלל'ער בית עם.

די וועגס זיינען נאך דערווייל גרוי און ניט אויסגעטינקעווטע. מילא, זאלען נאר אונטערקומען די "ימות הגשמים", ווען מען קען ניט אזוי פיעל ארבייטען אין פעלד, וועט מען שוין זיך צייט נעה־מען צום בית עם. מען וועט איהם אויס־קאלכען און אויספוצען מיט גרינס.

די גאנצע געביידע פונ'ם "בית עם" איז פשוט און איינפאך. עס שמעקט אבער דארטען מיט חמיישער רחבות. פענסטער אויף פענסטער און טירען מיט בען טירען, און לופט פרישע האט איהר דארטען גאנצע אוצרות....

מיר, זשורנאליסטען, ווערען פארבע־טען צו די ערשטע ערמעגלעכע צייט, און הינטער אונז זעצען זיך אויס די בעלי שמחה פון נהלל מיט זייערע געטס פונ'ם "פינוס" (וואס איז פארגעקומען אין דער פריה) — דארף.

עס קומען מענער און פרויען פון דער ארבייט, און זיי כאפען זיך אריין אויף אויסגעגעבען במשך די עלף יאהר אכט עטליכע מינוט א "קוק טאן" אין "בית עם".

אויף "חינוך" האט דער קרן היסוד מיט זיבעציג טויזענט פונט. פאר דאס פארמאגען מיר ביים היינטיגען טאג 658 לעהר אינסטיטוציעס פארשפרייטע אויבער די פארשיעדענסטע פונקטען אין לאנד. מיר האבען העכער אכט הונדערט לעהרער, מיט דריי און צוואנציג טויזענט שילער און שילערינס.

גרויס זענען אויך די גייסטיגע פאר־אינסענערענטע פון דער זוהן. זיצענדיג דיענסטען פון דעם קרן היסוד פאר'ן אי־דישען פאלק פון דער ריח פון ערד און ארבייט. און עס פארשטארקט זיך טעל מיליאן אידישע משפחות זענען מא־ביליזירט און אריינגעצויגען געווארען אין דער אויפלעבונגס ארבייט פון דעם אידי־שען פאלק. א דאנק די שלוחים פון קרן היסוד איז דער נאמען פון ארץ ישראל אריינגעדרונגען אין די סאמע פארוואר־פענסטע ווינקעלאך פון דער וועלט, און דער דיכטער שאול טשערניכאווסקי, ער בעגריסט אויב דעם "אויסלייזער פונ'ם עמק". הער יהושע כאנקין מיט זיין חבר דר. רופין. (ביידע זיינען זיי מיטגעקומען צו דער פרעסע קאנפערענץ).

הער לייב יפה האלט אן אויספיהר־ליכע בעריכטס רעדע, פון וועלכע איך וויל איבערגעבען בלויז דעם אינהאלט.

אכט און פופציג לאנדווירטשאפט־ליכע פונקטען זיינען געגרינדעט געווא־רען אדער זיינען אונטערגעשטיצט געווא־רען דורכ'ן קרן היסוד.

ביז ענדע יוני פון היינטיגען יאהר האט דער קרן היסוד אויסגעגעבען איין מיליאן מיט פיער מאהל הונדערט און פיערציג טויזענט פונט אויפ'ן אידישען לאנדווירטשאפטס־וועזען אין ארץ ישראל. אויסער דעם האט דער קרן היסוד אויס־געגעבען העכער פיער מאהל הונדערט טויזענט פונט אויף "עליה זאכען מיט דער הכשרה. דער קרן היסוד האט געהאלפען דעם אידישען "פועל" זיך איינצו־וואצלען אין דער קאלאניע אין אין דער שטארט.

דער קרן היסוד האט אויך מיטגע־האלפען געווייסע באדען־געזעלשאפט אין זייער נויט, און האט דערמיט אפגעראר־טעוועט זייער איינגעקויפטען באדען אז ער זאל ניט ארויסגליטשען זיך פון אידי־שע הענט.

דאס גלייכען האט דער קרן היסוד אונטערגעשטיצט רוטענבערגס און נאווא־מייסקיס אונטערנעהמונגען, און האט אויך מיטגעהאלפען דער אידישער שטאר־טישער קאלאניזאציע. עס האט אויך גע־האלפען שאפען געזעלשאפטליכע ארבייט פאר אידישע פועלים אין שטארט און אין דארף.

אויף "חינוך" האט דער קרן היסוד אויסגעגעבען במשך די עלף יאהר אכט מאהל הונדערט מיט זיבעציג טויזענט פונט. פאר דאס פארמאגען מיר ביים היינטיגען טאג 658 לעהר אינסטיטוציעס פארשפרייטע אויבער די פארשיעדענסטע פונקטען אין לאנד. מיר האבען העכער אכט הונדערט לעהרער, מיט דריי און צוואנציג טויזענט שילער און שילערינס.

גרויס זענען אויך די גייסטיגע פאר־אינסענערענטע פון דער זוהן. זיצענדיג דיענסטען פון דעם קרן היסוד פאר'ן אי־דישען פאלק פון דער ריח פון ערד און ארבייט. און עס פארשטארקט זיך נאך מעהר די אמונה אין ארץ ישראל.

* * *

הער ריק פון נהלל האלט א בעגרי־סונגס־רעדע, לכבוד די פארזאמעלטע זשורנאליסטען און שריפטשטעלער, צווי־שען וועלכע עס געפינט זיך דער בעריהמ־טער זיינע אויגען אויס'ן חשבון פונ'ם געווארען אויס'ן חשבון פונ'ם טערק. אזוי צום ביישפיעל זאגט מען ביי אונז "ער רע־ט ווי א טערק", אדער מען זאגט: "יענער איז א טערק" און ד. גל.

מיר זענען געוואוינט צו באציהען זיך מיט א חזק־טאן וועגען דעם טערק, ווייל מיר האלטען, אז ער איז נארישער פון אונז, אז ער איז הינטערשטעליג אין פאר־גלייך מיט אונז, און אז ער איז בכלל א שטיק טפש'עוואטע בריאה.

דער אמת איז, אז ווען מען באקענט זיך מיט זייערע סאציאלע געזעצגעבונגען, מיט זייער געלאסענעם, אבער דאך פראק־טישען — פאר זיי — לעבען, זעהט מען, אז די "טערקען" זענען מיר און זיי זענען "געראטענע".

ווארים דעם קונסט פון לעבען לאנג ווייסען זיי, און ניט מיר; און דעם קונסט ווי אזוי צו פארהיטען מענשליכע לעבענס ווייסען ווידער אמאל דוקא זיי, און א סך אנדערע "קונסטען" ווייסען זיי, און מיר ווייסען ניט.

דער עלטסטער משולח אויף דער וועלט איז א טערק און מיר לערנען זיך ביי איהם די חכמה פון לאנג לעבען, און פונקט אזוי וואלטען מיר אויך געמענט פאהרען קיין טערקיי צו לערנען זיך ווי אזוי סאציאלע געזעצגעבונגען דארפען גע־שאפען ווערען.

אט לינט פאר מיר א צעטל פון טער־קיי'ס מאדערנע געזעצען, פון וועלכע איך וועל בלויז ארויסנעמען צוויי.

נעזעץ נומער 1. לויטעט אז ווען יונגעלייט באשליסען צו הייראטען, טאר קיין הייראטס־לייסענס זיי ניט ארויסגע־נעבען ווערען, ביז זיי וועלען ברענגען א סערטיפיקאט פון דאקטאר, אז זיי זענען ביידע ערפערליך געזונט, און נאך בא־זונדערס אז זיי זענען געשלעכטליך־נים אנגעריפען.

נעזעץ נומער 2. לויטעט, אז צו־ליעב דער פארגרעסערטער צאהל פון אויי־טאמאביל עקזיסטענטען אין לאנד, זאלען קיין מאטאר־לייסענס ניט ארויסגעגעבען ווערען פאר מאטאר־באס דרייווערס, וועל־כע זענען ניט פארהייראט. דער נעדאנק דערביי איז, אז א פארהייראטער מאן באזיצט אין זיך מערער דעם באגריף פון פראנטווארטליכקייט, ווי א ניט־פאר־הייראטער.

און וויפיעל אנדערע מוסטער־נעזעץ־צען וואלט איך געקאנט דא ברענגען פונ'ם צעטעל, וועלכער ליגט פאר מיר, ווען איך וואלט עס נאר געוואלט, און ווען דאס פלאץ וואלט ניט געווען אזוי באגרענעצט.

וואס דארפט איהר מעהר. אין פער־סיע — פון וואנען המן און אחשורש שטאמען — איז לעצטענס אויך געשאפען געווארען א געזעץ, וועלכער פאדערט א דאקטארס סערטיפיקאט, איידער הייר־ראטס־לייסענס ווערען ארויסגעגעבען.

צוויי לענדער, פערסיע און טערקיי — לענדער וועלכע מיר באטראכטען אלס די נידעריגסטע אין אינדוסטריעלער אנט־וויקלונג, לענדער מיט א שוואכען באַ־גריף וועגען אונזער מאטעריעלער צייווי־ליזאציע און וועגען אונזערע וואונדערבא־רע טעכנישע דערגרייכונגען — אט יענע לענדער האבען אונז באוויזען, אז זיי וויסען די קונסט ווי אזוי צו לעבען לאנג און ווי אזוי צו פארהיטען מענשליך לע־בען. בעת מיר דא זענען פארנומען מיט "פראהיבישאן"־געזעצען און שטעהען גאר ווייט אהינטער אין אמת'ער סאציאלער געזעצגעבונג.

* * *

ווער, אלזא, זענען די טערקען?

זענען עס ווירקליך יענע טערקען פון טערקיי, אדער מיר דא זענען די אמת'ע "טערקען"?

אין א לאנד, וואו אזוי פיעל מענש־ליכע לעבענס ווערען טאג־איין, טאג־אויס, יאהר־איין, יאהר־אויס אוועקגערייבט דורך די פארבלוטיגטע רעדער פונ'ם אויטא־מאביל, אין א לאנד וואו א פארהיטונגס־מיטעל געגען דעם איז שוין לאנג נויטיג, איז מען אפילו דא ניט געקומען צו דער מדרגה צו פארטראכטען זיך וועגען א פראקטישען געזעץ, וועלכער זאל צוימען דעם מלאך־המות אין זיין טויטען־טאנץ.

און פון דערפאהרונג הייסען מיר דאך, אז די מערסטע עקסידענטען זענען דאך א רעזולטאט פון נאכלעסיגקייט.

און ווער איז נאך אזוי נאכלעסיג ווי די פארשייטע, פרייע יוגענט? און פאר־שייט איז איז זי, ווייל זי באגרייפט ניט, וואו איז איז זי, ווייל זי באגרייפט ניט, ווארום וואלט די יוגענט יא פארשטאנען און באגריפען די קאנסעקווענצען וועלכע מוזען קומען אלס רעזולטאט פון איהר פארשייטקייט, וואלטען אזוי פיעל יוגענט־ליכע פארברעכער ניט געווען און די מער־סטע פון זיי וואלטען ניט געפאלען יונגע קרבנות פון פארשיערענע אנשטעקענדיגע נעשלעכטליכע קראנקהייטען.

און אין דער צייט וואס די טערקען האבען פארשטאנען ווי צו אפשאצען די דאזיגע פאקטען און זיי האבען געשאפען פראקטישע געזעצען, ווי אזוי צו פארהיי־טען די לעבענס פון איהרע ברודער, דרא־גען זענען געווען אויס'ן חשבון פונ'ם טערק.

פון תל־אביב ביז נהלל

פון ח. ל. חריפאי.

אהין, וואו ברייטע ווייץ־פעלדער ציהען זיך ביז דעם האריזאנט.

איך בין זיך מודה און מתודה. איך האב צו דער פעלד מעהר שוואכקייט ווי צום בוים. דער פרדס דוכט זיך מיר א צופיעל יחסן — ער דערמאנט מיר דעם גביר פון שטערטעל, וואס זיין יעדער טראט זאגט: "איך בין א נגיד". היינט לעבט מען אין א דעמאקראטישער אט־מאספערע — די ברייטע פעלד איז מכניס־אורח אן אן אויפהער. אמת, עס איז נאנץ גוט צו האבען א פרדס'ל — 10-15 דונאם — אבער דאך... נאר נאמיך אויף א ווייל א פארגעסען דעם שרון — מיר פאה־רען דאך עפעס אין עמק — אין דער "טבאליצע" פון דער אידישער רעפובליק אין עמק.

מיר פליהען פארביי אראבישע שטעטע און דערפלאר. פארבייגעהענדיג כאפט מען א שמועס. מען רעדט וועגען דעם... פונט — וועגען וואס דען רעדט מען היינ־טיגע צייטען? — וועגען צייטונגען. מען טרייבט אביסעל ליטעראַרישע רכילות און דער אטאבוס טוט זיך זיינס — ער לאזט זיך אראפ פון די הריי־אפרים אין עמק אריין. וואס איז דארט פון דער ווייטען? איז דאס בית־אלפא, תל־יוסף און עין־חרוד? — יא, איך שעהם זיך, איך האב זיי פון דערווייטענס נישט דערקענט. אויב איהר ווילט, איז דאס נישט מיין שולד. אין מיינע ערשטען חלוצאישע יאהרען האב איך זיך געוואלגערט אין א ביידעל אין תל־יוסף — היינט אפילו נישט באַ־ראקען, נאר הייזער, אמת'ע בעטאנענע הייזער. און איך וויל אייך דערצעהלען דעם אמת — מיר בענקט זיך נאך די ביידלאך. נייע חלוצים, נייע ביידלאך, נייע זידלונג — א שטוב איז מודיע, אז מען ווערט עלטער. און עס זענען דאך דא פיעלע, פיעלע יוגענט אינגלות, וואס שטרעבען צו דער דאזיגער ביידעל!

מיר פאהרען אריין אין יזרעאל, אין אחאב'ס שטארט. זי האלט זיך נאך אין בויען. די אויינען קוקען אנדערש־וואו. דארט ביים גבעת המורה ישובים, נייע, וואס איך האב זיי כמעט נישט געזעהן. אידישע דערפער. מען זעהט, מען פי־טערט א טשערעדע שאף. מ'טראגט מיילך. אט שטעהען פרומע אידען אין כפר־גדעון און עסק'ן זיך ביים טראקטאר. ווען פערד, ווען פערד? א אידעל מיט א פארברענט פנים טרייבט אן מיט דעם טראקטאר. און עס אקערט זיך. מען גרייט זיך צום רע־גען. ישוב נאך ישוב לויפט פארביי. וואס איז דאס? צוויי־שטאקיגע גרויסע הייזער — א נייע קבוצה: "רמת דוד" לאיד דזשאבדזש'ס נאמען, גבת, כפר־ברוך — גלויבט מיר אויף נאמנות. איך געדענק שוין אט אלע געשען. דער עמק האט זיך צוואוואקסען — מעהר ווי דרייסיג נקודות; געה געדענקט ווי די אלע הייסען.

אט איז נהלל. שטיל, ווי איז א דארף אין דער צייט פון שנים. וואו איז דער עולם? א מאדנע שאלה, אין פעלד. מען אקערט. נאר נעבען דער אגריקולטור־שול פון יגאל'ס יפרח'ס, גדעון'ס תחיה'ס רענענה'ס האבע מיך ארומגערינ־געלט.

פון זיי האב איך געקראגען די בעס־טע אינפארמאציע פון נהלל. נאר לאמיך זיי פריהער פארשטעלען פאר אייך. ווי־

(פארזעצונג אויף פייזדש 3)

אין בעט מיט א רוקען ווייטאנ

"מיט צוויי יאהר צוריק האב איך געליי־טען שוידערליכע ווייטאנען. אין מיין רוקען און איך האב קוים זיך געקענט האל־טען גלייך. אפטמאל האב איך געמוזט אפליגען אין בעט א וואך אדער צוויי. פאר 3 מאנאטען בין איך געגאנגען אריין און ארויס פון האספיטאל, און זיי האבען מיר זיכער געהאלפען, אבער זיי האבען מיר געזאגט, אז זייקענען ניט האלטען אין איין געבען מיר בעריצין. נאר איך דארף פאלד שטענדיג הה פאר 6 מאנאטען, ווייס פון מיינע קינדער. איך האב ביי זיך נישט געקענט רעכט מאכען צו צושיידען זיך פון מיינע קינדער, בין איך שוין מעהר אין האספיטאל נישט גענאנגען. איך האב אנגעהויבען נעהמען קראשען זאלץ, און איך האב שוין מעהר קיין צרות ניט מיט מיין רוקען". — מרס. ו.

קראשען אנטהאלט וויכטיגע זאלצען, וואס לאזען זיך אראפ צום ווארצעל פון רוקען ווייטאנ. ווי איהר הויבט נאר אן צו נעהמען קראשען זאלץ, פארשווינדען די שארפסטע רוקען ווייטאנען, און אז איהר האלט אן "די קליינע טעגליכע פאר־ציי", ווערט דאס בעעגעניש אלץ זעלד־טענער, ביז ענדליך ווייסט איהר מעהר ניט, וואס עס מיינ